
TANULMÁNYOK

Dr. TAPOLYAI A. MIHÁLY

A KAPCSOLATOK VÁLSÁGA; MENEKÜLÉS A VALÓSÁGTÓL

Soha a történelemben nem volt ilyen lehetősége az embernek arra, hogy boldog legyen, mint most. És soha olyan boldogtalannak nem látszott, mint most. Ennek egyik legmegfoghatóbb oka éppen abban rejlik, hogy az emberi kapcsolatok jutottak válságba.

Két amerikai pszichiáter, Minirth és Mayer kimutatták, hogy a depressziósok életében leginkább az emberi kapcsolatok sérültek, vagy igazi intim kapcsolatok sosem voltak.

Hogy mennyire boldog lehetne az ember, az abból is látható, hogy az átlagos emberi életkor hihetetlenül megnövekedett. A mi amerikai, clevelandi első magyar egyházközségünknek összesen 126 adófizető tagja volt 1986-ban és természetesen azok családja. Ezek közül 4-5 volt 100 éven fölüli és kb. 8 volt 90 éven fölüli. Ez részben a jólét, részben a fejlett orvostudomány eredménye. Hiszen őket már többször megfoltózták, szívük koszorú ereit kicserélték, vagy más olyan életmentő műtéten estek át, amelyeket nem véletlenszerű betegségek tettek szükségessé, hanem a biológiai előregedés miatt jutottak abba a végső állapotba, hogy életük csak műtétrel volt megnyújtható.

Ma milliók élnek és dolgoznak ilyen reparált állapotban Amerikában és a civilizált Európában. Mégis az emberi élet milyen boldogtalan! Csak elég, ha elmondom, hogy az öngyilkosság vezető halálokok közé tartozik. Felnőtteknél az első tíz között van, a huszoneveseknél pedig az első három halálokok egyike. Boldog emberek nem szoktak öngyilkosok lenni.

Vagy vegyem a bűnözés hihetetlen elterjedtségét? Ez nem csak anyagi gondot okoz, hanem rettegéssel tölti el az embereket. Vagy vegyem a maffiák hatalmát, amely az emberi életet valósággal a népvándorlás korába viszi vissza? Nem elég adat ez annak bizonyítására, hogy az emberek boldogtalanok? Vagy a primitív sovinizmusok tisztogató háborúit?

Mi juttatta ide az emberiséget a hallatlan technikai fejlődés mellett, vagy annak ellenére, vagy éppen következményeképpen?

Marcuse írja *Az egydimenziós ember* c. munkájában, hogy az ember azért, hogy kényelmesebb életet éljen, gépeket gyártott, aztán az ember a gépek rabszolgája lett. Egydimenziós emberré vált. Már nem is kell gondolkoznia, csak gépeket kapcsolnia, gombokat nyomogatnia. Tervet nem kell csinálnia, célt nem lát maga előtt. Ez az újfajta szolgaság céltalan és esztétikailag elszegényedett élet. Megindult az elidegenedés a világtól és az élettől.

Vagy gondoljuk végig. Mi, az idősebb generációhoz tartozó emberek hány háborút éltünk át és hány forradalmat? Minden háború és minden forradalom nem csak a pénz, hanem az erkölcsi értékek inflációjával is járt. Legpopulárisabb

megfogalmazásban olcsóvá vált az élet és minden; ami eddig jó volt, azt a forradalmak rossznak állították, és ami rossz volt, azt jónak tüntették föl. Ahogy Crabb nevezi, az értékek konfúziója állott elő. Ez tanácsalansághoz vezetett az élet megítélésében, és az értékrendszerek felbomlásához. Ninivéről írják, az emberek nem tudták, mi a különbség a jobb és a bal kezük között. Innen egyenes út vezet a bűnözés elterjedéséhez.

Aztán ez a kor vitte diadalra a relativizmus filozófiáját. Minden relatív. Az igazság is. Ami nekem jó, az az igaz, ami nekem nem jó, az nem igaz. Valahogy így.

Ennek erkölcsi alkalmazása lett a Fletscher-féle szituációs etika, amely rafináltabb megfogalmazása a relativizmusnak: Hogy mi a helyes és igaz, vagy jó, azt a szituáció határozza meg, amiben vagyok. Pl. ha hajótörés után egy férfi és egy nő marad meg és egy lakatlan szigetre vetődnek, akkor a szituációból kifolyólag szabadon élhetnek szex életet, akkor is, ha mindegyiknek van házastársa és családja.

Az abszolút értékeket kitörölték az emberi szótárból. A vallás csak egy olyan múmia lett, kiállított múzeumi tárgy, amin lehet gondolkozni, lehet érdekes, de gyakorlati köze nincs az életünkhöz. A vallás kell, hogy az abszolút értékek őrizője legyen. A vallásnak éppen ez ad tisztességet.

Azután a háborúkkal és forradalmakkal újra átértékeltük azt, ami a polgári társadalmakban nem volt ilyen éles: a létbizonytalanságot. Az előző háborúk hódító háborúk voltak. Azok a régi szép idők háborúi országokat vagy országrészeket akartak elhódítani. De a népességet nem akarták megváltoztatni. A lélekre nem volt igényük. Mindenki tudta, hogy a hódító az hódító, és nem felszabadító, a hódított pedig hódított. A háborúknak nem volt ideológiájuk. Csak a természeti kincsekre volt szükség és az emberek munkájára és adójára. A modern háborúk a lelkét is követelték. Jött a náciizmus, ahol a náci ideákban kellett hinni, az iskolában tanítani, és a pedagógusok szorgalmasan tanították, ugyanúgy, mint néhány esztendő múlva a kommunizmus eszméit és az ateizmust. Szinte vallás-háborúk voltak ezek.

Biztosan emlékeznek Solohovnak *Emberi sors* c. kisregényére. Egy orosz csapat a németek fogságába esik. Egy templomba terelik és zárják be őket. Az egyik fogoly katona, aki civil életében nagyon elnyomott volt, most felszabadult a GPU réme alól és kiönti lelkét a többiek előtt. Egy hithű, azaz ideális kommunista, vagyis "az ideális ember" - mert hiszen ez az egész igazi mondanivalója -, ezt meghallotta és a boldog embert éjjel álmában a többi hithű kommunista segítségével megfojtja.

Micsoda értékrendszer változás ez! Ebből egy hősi regényt írt Solohov. A gyilkos a szocialista erkölcsben hős. Vajon az a gyermek, akinek ezt a regényt az iskolában el kell olvasnia, fogja valaha tudni, hogy ki a hős? Mi az igaz és mi a helyes és hogy mi a bűn?

Egy másik, főleg az értelmiségieket befolyásoló irányzat, az egzisztencializmus. Eszerint minden véletlen, ami történik. Kiszámíthatatlan. Mi emberek pedig ki vagyunk szolgáltatva a véletlennek. Az Isten nem törődik az emberiséggel. Az Isten vagy alszik vagy halott. Nem érdekli, mi van velünk. Az ember magára maradt, magának kell döntenie élete és halála felől is, hogy szabadságát megőrizze. Így alakult ki a Koestler-féle öngyilkosok klubja. Mi választjuk ki a halál idejét, ne a véletlen döntsön! Majd mi végzünk magunkkal, ha már úgy látjuk, hogy itt az ideje és az élet már csak szenvedés. Ez a meghalás méltósága. Mert Isten úgy sincsen. Koestler Arthur családjával együtt csakugyan öngyilkos lett.

A hagyományos keresztény értékek összeomlása által az ember elvesztette szellemi és erkölcsi tájékozódó képességét, amihez igazodjék, amibe kapaszkodjék. Ahogy Plato mondta, olyan lett az ember, mint a részeg számár, amely tántorog.

Aztán jött a harmadik, szintén ebben az évszázadban megjelent lélekromboló irányzat, a Freud-i pszichoanalízis filozófiája. Methodikája lehet hasznos, de a filozófiája veszélyes, ahogy sokan nevezik, vallás. Főtémája a büntudat. Ugyanis az ideg- és elmeorvosok fölismerik, hogy a büntudat sok neurozisznak, idegbajnak és pszichózisnak vagyis elmebajnak a forrása. Freud arra gondolt, hogyha sikerülne a büntudatot fölszámolni, akkor az emberiség a legnagyobb pszichikus rémjétől szabadulna meg. Ezért megpróbálta azt bizonyítani, hogy bűn nincsen és a büntudat csak a túl szigorú nevelés következménye. Először a szülő kezd valamit tiltani: nem szabad. Aztán jön az iskola: a tanítók és tanárok mondják azt, hogy ez tilos, az tilos. Aztán jönnek a papok, az egyház. Ez a sok tilalomfa alakítja ki az emberben a gátlásokat. Lélektanilag a Szuperegóban, a Fölöttes Énben, a lélek legfelső rétegében, és ebből származik a büntudat. Freud szerint ez tesz minket betegg. Egy mód van ennek megoldására, ha sikerülne bebizonyítani, hogy nincs bűn, pl. azt, hogy amire vágyunk, a kívánság nem bűn, mégha másik felesége is az, vagy másik férje; kocsija vagy háza, sőt, országa.

Freud minden igyekezete csődöt mondott abban, hogy az emberből a büntudatot kiirtsa. Rájött, hogy a büntudat forrása az istenfélelem. Ezért az 1926-ban megjelent Egy illúzió halála c. könyvében az Isten haláláról írt. Ezzel az ateizmus egyik apostola lett. Imádott témája volt a libido kérdése, amely nem más, mint az alkotó erővé alakított szexuális vágy. Csak minekutána fia öngyilkos lett, alkotta meg a morbidó, a halálószton fogalmát.

Az ember sok teherrel megszabadult a technika világában, a gépek és a tudomány nagyszerűvé tették életét, de a bűnei kísérték. A modern élet nagyobb szabadságot adott a bűneinek is. Ezek az ideológiák semmit nem segítettek az emberek alapvető egyetemes problémáin.

Most nézzük meg, hogy miben jelentkezik ma az emberi kapcsolatok válsága.

Néhány brit adat Scott szerint: 1987-ben 398 000 házasságot kötöttek Nagy-Britanniában. Egy év alatt 150 000 válás van. Minden 190 másodpercben van egy válás. Majdnem fele a házasságkötéseknek felbomlik. 1977-től 1987-ig, tehát tíz év alatt 600%-kal nőtt a válások száma. Ez egyik kifejezője annak, hogy milyen válságban vannak az emberi kapcsolatok, ha a házasságok is így bomlanak. Persze a számok nem mutatják a könnyeket, a fájdalmakat és a szenvedéseket, amivel egy-egy ilyen válás jár és jelent a feleknek, az egyiknek vagy a másiknak, de főként a gyermekeknek.

Aztán nézzük a családi életet: az I. világháború után még a nagy családmodell dívott. Átlag 4-6 gyermek gyakori volt. A nagy családnak szerkezete volt. Szinte szociológiája. Ma a kis család a minta. Egy, esetleg két gyermek. Így a férj, mint apa, elvesztette szerepét. Minek az egy gyermekhez apa. Az anya is elbír ezzel az eggyel vagy ezzel a kettővel. Ez a tudattalan alap gondolat űzi az apát a barátokhoz és ezzel egy felelőtlen életvezetéshez. Így alakul ki a laza családi szerkezet. Az apa kiesett a családból. Nincs szerepe. Baráti társaságban, kocsmákban vagy még rosszabb társaságban talál magának társat. Szakemberek a kis családi modellt is felelőssé teszik az alkoholizmus terjedésében. A családi kapcsolatok már nem erősek, hiszen a házasság már nem szent. Házasságon kívüli kapcsolatok pedig múltó átmeneti állapotok. Törékenyek. A szesztestvérek, néha persze csak átmenetileg, jobban összetartanak.

Aztán a kapcsolat megtartását az is rontja, hogy az emberek elfeledtek kommunikálni. Nincs a családi társalgásnak kultúrája férj és feleség között, szülő és gyermek között. Lefoglalja őket a munka és a munka után a tv. Csak rövid utasítások vannak. Ha rejtett mikrofonnal magnóra vennénk a napi beszélgetések témáit, szomorúan szegényes beszélgetéseket hallgathatnánk vissza.

Aztán, ha valamilyen lelki trauma következtében kommunikációs blokk lép fel, megindul egy olyan folyamat, amely a legszeretettebbeket is elválasztja egymástól. Mert ezek már magukban megoldhatatlanok. Jól képzett lelki gondozókra, sőt, lelki gondozói hálózatra volna szükség. Zárt rendszerű társadalmakban pedig, amilyen Kelet-Európa volt, még a legjobb baráttal, szülővel sem osztják meg a problémákat. Nem tudják. Félnek, bizalmatlanok. Így aztán mérgesedik az ügy a teljes elszakadásig.

Azért van hatalmas szerepe az egyházépítésben a lelkigondozói kultúrának. Milyen megoldási kísérletek vannak és lehetőségek?

1. A természetes vagy pogány megoldások. A pogány világ az orgiákban kereste a megoldhatatlan realitások előli menekülést. Ez ma is megy. A rock zene minden formájában, amely Afrika zenéjét, vagy inkább csak ritmusát hozta be, lélektanilag hat. Így hat a modern zene, a bulik stb. Kikapcsolja a kontrollt és a gátlásokat.

Az alkohol, a kábítószer. Aztán ezt a kapcsolatteremtést az új színművek, tv., a ponyva, amely most a legkeresettebb művekhez tartozik, általában a média tanítja.

2. A másik megoldás a vallásos útkeresés. Ebben az ember az Istennel való kapcsolatot akarja rendezni. Az Istennel való kapcsolat rendezésével az emberrel való kapcsolat rendezésének is megnyílik a lehetősége.

Új lehetőségeket nyújt a megbocsátás. A nem-keresztény előtt ismeretlen attitűd, belső magatartás. A megbocsátással háborút hozó falak omlanak le.

Aztán a föld egyetlen vallása sem hirdeti azt, amit a kereszténység hozott, ami az emberi kapcsolatok megszilárdításának alapja: a bölcsességnek kezdete az Úrnak félelme.

Mentálhigiéniai kérdés az is, hogy a civilizáció a szexuális érést előre hozta. Ezt akcelerációnak nevezzük. Ugyanakkor a házassági lehetőséget későbbre tolt. Nem csupán az egyetemi tanulmányok miatt, hanem a megkésett érzelmi-értelmi érés miatt is. Tehát szex érés korai, érzelmi érés kései és kész a kapcsolatteremtésre való képtelenség. A házasság előtt kezdett szex élet pedig lerombolja a tisztaságban való hitet, az ideálokat. Ezek nélkül pedig lehetetlenné válik a boldog házassági kapcsolat.

Tehát a szentírás azon szavai igazi bölcsességet hordoznak, amelyek ezt mondják: "Hogyan őrizheti meg az ifjú az ő útját, ha nem az én beszédemnek megtartása által?"

Aztán fontos az érett egyéniség, vagy ahogyan az efezusi levél mondja, a lelki érettség (Ef 4,11-16). Erre nevelni kell. Ez is a keresztény egyház feladata. Erős identitástudattal rendelkező, szabadlelkű emberek nevelése.

Csodadolgokra csak szabad emberek, felnőtt lelkületű, érett keresztények képesek. Ezek tudnak jó kapcsolatokat létesíteni, azokat megtartani, ha mégsem lehetséges a kudarcokat elviselni. Stressz-rezisztens emberek lesznek.

A jó kapcsolat, az intim kapcsolat a boldogság titka, említettem az elején, erre azonban föl kell nőni.

Bárcsak ezt minél többen megértenék. A történelem ettől még nem fog visszafelé forogni, de mi egyénileg, mi boldogabbak lehetnénk.

SÜTŐ ERZSÉBET

GONDOLATOK AZ ÉDESANYA SZEREPÉRŐL A CSALÁDBAN

Isten a nőt a férfi társának teremtette, és őt ajándékozta meg azzal a nemes feladattal, hogy gyermeket hozzon a világra, hogy róla gondoskodjék, szeresse, ez a legfőbb hivatása. De szüksége van saját egyénisége kiteljesítésére, ezért törekszik valamennyi nő foglalkozást is vállalni. Nem szeretnék belebonyolódni ennek a szövevényes gondolatsornak a taglalásába, de annyit szükségesnek tartok itt megfogalmazni, hogy a "modern egyenjogúság" elbizonytalanította mind a nőt, mind a férfit családi életükben. A társadalomnak ezt a helyzetet kellene feloldania az emberi méltóság megóvása érdekében, csak hogy ezt megnyugtató módon aligha tudja. Ezért mi magunk próbáljunk hatványozott mértékben feleségi és anyai szerepünk hivatásszerű végzésére felkészülni, ezeket összeegyeztetni.

A dolgozó nő nem tud elszakadni teljesen a munkahelyén sem a családi gondjaitól, egész lényét ez foglalkoztatja leginkább. Ezekből sok konfliktushelyzet adódik.

A gyermek fejlődésében három jól érzékelhető szakasz van: az elsőben az igény: *szoríts magadhoz nagyon*; a másodikban: *tégy le*; a harmadikban: *hagyj magamra!*

Az első hat évben jó lenne, ha az édesanya a gyermeke mellett maradhatna. A dolgozó anya lehetőleg ne engedje el maga mellől hetekig még a nagyszülőkhöz sem a gyermeket, a rendhagyó eseteket kivéve, hanem munka után az övé legyen a gyermek, hogy az érezhesse mindennap az anyai melegséget, gondoskodást, és nap mint nap foglalkozhassék vele a gyermek életkorának megfelelően állandó beszélgetés, mesemondás, közös zenehallgatás, pár percnyi közös torna, vagy akár háztartási munka végzése közben is.

Soha ne taszítsa el magától a gyermeket, mert dolga van, különösen, ha érzi, hogy ott és akkor jogos a kicsi anya-igénye.

Az otthon nem munkahely, ahol órarend szerint kell dolgozni, feladatokat teljesíteni, hanem a családi együttélés meleg fészke, ahol kell lennie, hogy mindenki jól érezhesse magát benne. A vasárnap legyen a gyermeké. Kikapcsolódásunk lehetőségeit találjuk meg a velük való foglalkozás közben, mert ezzel haladni fog a gyermekeink munkára, egészséges szórakozásra való nevelése, amit egész kicsi korban kell elkezdenünk. Fontos a tartalmas együttlét, de az ideges édesanya többet árt jelenlétével, mint gondolnok. Sokunknak volt kedvelt tanítója, tanára, akikre azért gondolunk szeretettel és hálával, mert életre szóló útravalóval látott el, jöllehet csak heti egy-két órát foglalkozott velünk. Jelezni szeretném ezzel, hogy nehezen bár, de oldható valamennyire az idő rövidege miatti feszültség. Különös gondot, gondoskodást igényel az első hat év, de hamar eltelik, s később már maga a gyermek nem igényli az állandó együttlétet.

Az iskoláskorban kezdődik a második szakasz, amely új helyzet elé állítja a gyermeket és a szülőt egyaránt. A tanulónak önálló programja lesz, bővül a baráti köre, de legfőképpen meg kell birkóznia egy egész sor feszültséggel. Ehhez